

Research Paper

Development of Sustainable Rural Employment by Creating Skills Houses Based on the Scenario Method (Case Study: Rural Areas of East Guilan)

Habib Mahmoudi Chenari¹,* Mohammad Ali Rahimi Poursheikhani Nejad¹, Fatemeh Momeni Tarom Sari², Farzaneh Nasiri Jan Agha³, Zahra Jenzi²

1. Assistant Professor, Department of Regional Studies, Environmental Research Institute, Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR), Rasht, Iran.

2. Research Expert, Department of Regional Studies, Environmental Research Institute, Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR), Rasht, Iran.

3. Lectureship, Department of Regional Studies, Environmental Research Institute, Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR), Rasht, Iran.

Citation: Mahmoudi Chenari, H., Rahimi Poursheikhani Nejad, M. A., Momeni Tarom Sari, F., Nasiri Jan Agha, F., & Jenzi, Z. (2021). [Development of Sustainable Rural Employment by Creating Skills Houses Based on the Scenario Method (Case Study: Rural Areas of East Guilan) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(1), 174-193, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.310712.1562>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.310712.1562>

Received: 26 Sep. 2020

Accepted: 04 April 2021

ABSTRACT

In rural communities, diversifying sources of income through rural entrepreneurship by relying on the establishment of skills houses can be a good way to develop employment, reduce unemployment, increase income and improve the quality of life of villagers. Entrepreneurship and Skills House is a popular and voluntary organization that will work in line with the goals of entrepreneurship and empowerment, with a village-centered approach in cooperation with residents, stakeholders and local and regional stakeholders. It is an organization that promises rural development by training and discovering new ideas and supporting them. In this regard, the present study aims to investigate and formulate optimal scenarios for job creation in rural areas of East *Guilan* and by emphasizing the role of skills houses in creating sustainable employment, tries to answer the question "What is a suitable scenario for sustainable job creation based on skills houses?" The geographical scope includes the rural area of East *Guilan* and the village analysis unit. In this research, 260 villages have been studied and to determine the indicators affecting rural employment based on skills houses, 384 farmers, 400 local managers and elites, and 150 experts from organizations and institutions in charge of rural development participated. The results of this study showed that the optimal scenario for the development of sustainable employment is based on skills houses in the eastern region of *Guilan*; the scenario is "job creation compatible with the natural environment".

Key words:

Rural Entrepreneurship, Skills Houses, Sustainable Employment, Scenario Writing, East *Guilan*

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

T

he development of rural areas is especially important in developing countries,

which are also more deprived. In rural communities, diversifying sources of income through rural entrepreneurship by relying on the establishment of skills houses can be a good way to develop employment, reduce unemployment, increase income and improve the quality of life of villagers. Entrepreneurship and Skills House is a popu-

* Corresponding Author:

Mohammad Ali Rahimi Poursheikhani Nejad, PhD

Address: Department of Regional Studies, Environmental Research Institute, Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR), Rasht, Iran.

Tel: +98 (13) 33364061

E-mail: m.a.rahimipour.sh@gmail.com

lar and voluntary organization that will work in line with the goals of entrepreneurship and empowerment, with a village-centered approach in cooperation with residents, stakeholders and local and regional stakeholders. It is creating an organization that promises rural development by training and discovering new ideas and supporting them.

Guilan province, due to its suitable geographical and climatic location, despite all the problems that have been mentioned for rural areas, has been able to maintain a high population in its rural areas, and has a high potential for various economic activities in agriculture, services and industry. In the meantime, the rural areas of East *Guilan*, due to having the highest percentage of ruralization and agricultural and tourism potentials, have better conditions for promoting and developing entrepreneurship and providing self-employment.

Creating skills houses can be a good way to develop employment, reduce unemployment, increase income and improve the quality of life of the villagers in this area. The House of Entrepreneurship and Skills Training is a grassroots and voluntary organization that will work in line with the goals of entrepreneurship and empowerment, with a village-centered approach in cooperation with local residents and stakeholders.

2. Methodology

The present study is applied in terms of purpose and in terms of approach, it is a mixed research (quantitative and qualitative) and it is descriptive-analytical in nature. The geographical scope included the rural geographical area of East *Guilan* and the analysis unit was rural areas. The number of villages studied includes 20% of the total villages in the eastern part of *Guilan* (out of a total of 1294 villages, 260 villages were selected from homogeneous topographic classes - an average of 6 villages in each rural district). The statistical population includes rural households, local managers and elites, and experts involved in institutions and organizations in charge of rural affairs, which are as follows: To determine the sample size of the rural community and local natives, the Cochran method was used, which includes 385 households that had a rural economy. In the community of elites and village managers: purposefully 400 village heads, village councils, trustees and local elders were interviewed. In connection with the experts involved, which included experts at the county and province levels, 109 people were interviewed in a targeted manner. The IPA model was also used to assess the current situation of villages for allocating skills houses. Also, the MICMAC model was used to identify important factors in rural employment in the eastern re-

gions of *Guilan* with emphasis on skills houses. In the next step, based on the effective and affected variables, the most important descriptors of the research problem were identified and in the wizard scenario environment, for each of the variables obtained from MICMAC software, three possible modes were developed. Then, each mode was ranked using the expert opinion and finally, the scenario was developed. Based on this, three possible final states were obtained, which include the most desirable scenario, the middle state scenario and the most undesirable scenario, respectively. Finally, the status of influential variables in three cases of future scenarios was examined and identified.

3. Results

In relation to the eastern region of Gilan, because the level of study is rural and the variety of products and the number of beneficiaries is very high, it is necessary to determine the optimal location for the establishment of skills houses and training centers for the villagers in a way to be accessible to all. In addition, the selected level should be enough to know the potentials well and provide the necessary and appropriate skills and training. In documentary and field studies, interviews with managers, local trustees, the rural community and a survey of rural experts, it was found that rural centers can be a good place to set up skills houses because these places, on the one hand, are known to the rural community and are easier to access and on the other hand, in the current situation, these places are considered as service centers for their backyard areas. After reviewing and determining the variables affecting entrepreneurship compatible with the rural environment, using the expert opinion in MICMAC software, the relationships between the variables were studied and then appropriate strategies for sustainable employment in the region were developed. In this regard, fourteen influential factors were identified in the eastern region of Gilan and for each factor, three favorable, moderate and unfavorable conditions were considered. Thus, after writing the strategies at the three levels mentioned, forty-two strategies were obtained. Then, with the help of scenario wizard software, strategies were reviewed.

4. Discussion

By directing the activities of the training houses towards the "environmentally friendly employment generation" scenario, we can create employment, diversify economic activities, introduce technology and instill a sense of newness in rural people, and return the migrant labor force to the village. It generates income in the village, and also by setting up businesses that are compatible and some-

what independent of the natural environment, preserves the natural environment, reduces the destruction of forests and pastures, prevents the change of use of fertile areas, prevents unconventional use of land, etc. In this regard, the obtained scenarios are as follows:

Favorable situation: job creation compatible with the natural environment

Intermediate status: job creation compatible with the natural environment

Unfavorable situation: job creation incompatible with the natural environment

5. Conclusion

After examining the influential and objective variables, in achieving the goals of rural employment, the variables were studied and combined to achieve the most probable employment scenarios in rural areas. Considering the descriptors and main components in each of the developed scenarios, it is clear that the second scenario, "employment in a natural environment", is the best scenario for this region and according to the current situation, important variables in this area including the existence of rich agricultural resources and natural resources for promoting all kinds of tourism and also the existence of indigenous handicrafts, these potentials can be used to develop all kinds of environmentally friendly workshop businesses in this region. In addition to numerous economic benefits, this policy can be a suitable and compatible policy in terms of cultural, physical, and demographic aspects, and it can also protect the environment of the region.

Acknowledgments

This article is taken from the project: Foresight of sustainable rural employment development by creating training houses with conservation of natural resources with the financial support of the General Department of Natural Resources and Watershed Management of *Guilan* Province.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تبیین نقش استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی در توسعه اشتغال پایدار روستایی با روش سناریونگاری (مورد مطالعه: نواحی روستایی شرق گیلان)

حیب محمودی چناری^۱، *محمدعلی رحیمی پورشیخانی نژاد^۲، فاطمه مؤمنی طارم سری^۳، فرزانه نصیری جان آقا^۴، زهرا جنسی^۵

۱- استادیار، گروه مطالعات ناحیه‌ای، پژوهشکده محیط‌زیست، جهاد دانشگاهی گیلان، رشت، ایران.
 ۲- کارشناس پژوهشی، گروه مطالعات ناحیه‌ای، پژوهشکده محیط‌زیست، جهاد دانشگاهی گیلان، رشت، ایران.
 ۳- مربی، گروه مطالعات ناحیه‌ای، پژوهشکده محیط‌زیست، جهاد دانشگاهی گیلان، رشت، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۵ مهر ۱۳۹۹
 تاریخ پذیرش: ۱۵ فروردین ۱۴۰۰

در جوامع روستایی، تنوع بخشیدن منابع درآمدی از طریق کارآفرینی روستایی با تکیه بر ایجاد خانه‌های مهارت‌آموزی می‌تواند راهکار مناسبی در جهت توسعه اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی روستاییان باشد. خانه کارآفرینی و مهارت‌آموزی، تشکیلی مردمی و داوطلبانه است که در راستای اهداف کارآفرینی و توانمندسازی، با رویکرد روستا محوری با همکاری ساکنان، ذی‌نفعان و ذی‌مدخلان محلی، ناحیه‌ای و منطقه‌ای فعالیت خواهد کرد. ایجاد سازمانی که با مهارت‌آموزی و کشف ایده‌های جدید و حمایت از آن‌ها توسعه روستایی را نوید می‌دهد. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی و تدوین سناریوهای بهینه برای اشتغال‌زایی مناطق روستایی شرق گیلان و با تأکید بر نقش خانه‌های مهارت‌آموزی در ایجاد اشتغال پایدار، در تلاش است تا به این سؤال پاسخ دهد که سناریوی مناسب برای تدوین برنامه اشتغال‌زایی پایدار مبتنی بر خانه‌های مهارت‌آموزی کدام است؟ سطح جغرافیایی شامل پهنه روستایی شرق گیلان و واحد تحلیل روستا است. در این پژوهش ۲۶۰ روستا مورد بررسی قرار گرفته و در ارتباط با تعیین شاخص‌های تأثیرگذار بر اشتغال روستایی مبتنی بر خانه‌های مهارت‌آموزی ۳۸۵ نفر به روش کوکران از فعالان اقتصادی به روش کوکران، ۴۰۰ تن از مدیران و نخبگان محلی و ۱۵۰ نفر از کارشناسان سازمان‌ها و نهادهای متولی توسعه روستایی مشارکت داشته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که سناریو بهینه برای توسعه اشتغال پایدار مبتنی بر خانه‌های مهارت‌آموزی در ناحیه شرق گیلان؛ سناریوی «اشتغال‌زایی سازگار با محیط طبیعی» است.

کلیدواژه‌ها:

کارآفرینی روستایی،
 خانه‌های مهارت‌آموزی،
 اشتغال پایدار،
 سناریونگاری، شرق گیلان

مقدمه

(RokNanuddin Eftekhari et al., 2013, 48). بر این اساس لازم است تا با برنامه‌ریزی برای مناطق روستایی و ایجاد ساز و کاری به منظور تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها، وضعیت معیشتی و اقتصادی این مناطق را بهبود بخشید. چرا که در جوامع روستایی، کارآفرینی می‌تواند برطرف‌کننده بسیاری از چالش‌ها از جمله بیکاری، درآمد پایین و فقدان تنوع اقتصادی باشد (Archibong, 2004). زیرا شرط لازم برای رشد و توسعه هر جامعه‌ای، ایجاد اشتغال است (Tatar & Çelik, 2011: 121) و نیروی انسانی مهم‌ترین عامل توسعه هر کشور است (Savari et al., 2013: 125).

کارآفرینی و کارآفرینان به‌عنوان نماد تلاش و موفقیت و همچنین، منشأ تحولات بزرگ در زمینه‌های تولیدی، خدماتی، تجاری و نیز، موتور محرک توسعه، پیشرفت اقتصادی، ایجاد شغل و اصلاح اجتماع محسوب می‌شوند (Urbano et al., 2010: 5) تا جایی که اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای فرار

توسعه مناطق روستایی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه که از محرومیت بیشتری نیز برخوردارند، اهمیت زیادی دارد. به‌طور کلی، در جهان امروز روستاییان از وضعیت نامطلوبی در رابطه با سطح زندگی و رفاه برخوردارند (Ghadiri Masoom et al., 2017). 3. نگاهی گذرا به نواحی روستایی در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که روستاها با مشکلات متعددی از قبیل کمبود فرصت‌های شغلی متناسب با نیازهای جامعه روستایی، عدم دسترسی به منابع مالی و اعتبارات، عدم وجود انگیزه‌های لازم برای انتقال سرمایه به مناطق روستایی، پایین بودن درآمد و پس‌انداز، شکل‌گیری اندک سرمایه (Seyed Alipour et al., 2016)، مواجه هستند که به رشد اقتصادی پایین، عدم شکوفایی ظرفیت‌ها، پایین بودن استانداردهای زندگی در این مناطق منجر شده است

* نویسنده مسئول:

دکتر محمدعلی رحیمی پورشیخانی نژاد

نشانی: رشت، جهاد دانشگاهی گیلان، پژوهشکده محیط‌زیست، گروه مطالعات ناحیه‌ای.

تلفن: ۳۳۳۶۴۰۶۱ (۱۳) ۰۹۸+

پست الکترونیکی: m.a.rahimipour.sh@gmail.com

مهارت‌آموزی به روستاییان و ارتقای دانش بومی آن‌ها علاوه بر اینکه موجب بهبود وضعیت اقتصادی آن‌ها خواهد شد، باعث پایداری منابع طبیعی و حفاظت از آن نیز خواهد شد. چرا که یکی از نتایج بهبود وضعیت اقتصادی روستاها کاهش فشار وارده بر منابع طبیعی و حفظ و نگهداری آن است. توسعه روستایی از اهداف اصلی پروژه‌ها و برنامه‌های اجرایی در این حیطه بوده و آموزش و ارتقاء مهارت روستاییان از عوامل اساسی و مهم در تقویت و پایداری توسعه روستایی است (Azkia, 2008: 56). همچنین سرمایه‌زیرساختی روستا نقشی مؤثری در ایجاد بهینه شرایط تولید خواهد داشت (Ebrahimzadeh Rastin et al., 2019).

تقویت کارآفرینی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه، از ابزارهای پیشرفت کشورهای در حال توسعه است (Safari Ali Akbari & Sadeghi, 2017: 98). در این میان سرمایه انسانی که توانایی فرد برای انجام کار تعریف می‌شود شامل سلامت فیزیکی، بدنی، دانش، مهارت و انگیزه و نگرش فرد است. سرمایه انسانی رابطه مستقیمی با آموزش و مهارت‌آموزی داشته و یکی از مسیرهای دستیابی به سرمایه انسانی و متعاقب آن نیل به توسعه پایدار کسب مهارت است (Malashahi & Malashahi, 2013: 11). تجهیز نیروی انسانی و حرکت به سوی توسعه پایدار زمانی میسر است که روستاییان به حد کافی تعلیم دیده و مهارت‌های متنوع و مفید و کاربردی را فراگیرند و طی این آموزش‌ها تغییرات مفیدی در زندگی روستاییان ایجاد گردد (Mulla Shahi et al., 2012).

نظام روستا و روستانشینی همواره با چالش‌های متعددی روبه‌رو بوده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد عواملی چون ضعف حمایتی، موانع اقتصادی، موانع فرهنگی و اجتماعی، ضعف دانش و اطلاع‌رسانی، موانع خانوادگی و نبود قوانین مرتبط می‌تواند از موانع مهم در عدم موفقیت برنامه‌های توسعه روستایی باشد (Rahmanian et al., 2017). همچنین نبود و یا کمبود دسترسی به آموزش، نبود مشاوره و تجربیات، نداشتن مهارت و دانش کافی، عدم دسترسی ناپذیر به سرمایه، نوآوری و خلاقیت، ضعف در آینده‌نگری، ضعف تولید، و نقص در زنجیره فروش و بازاریابی تولیدات می‌توانند از موانع توسعه روستایی محسوب شود (Hesam et al., 2016). پتل و چوودا (۲۰۱۳)، فقدان آموزش، مشکلات مالی و فقدان مهارت‌های فنی و ادراکی کافی کارآفرینان روستایی را برای ایجاد صنایع در نواحی روستایی، به‌عنوان مهم‌ترین مشکلات در توسعه اشتغال این نواحی ذکر کرده‌اند.

جسی^۲ و همکاران (۲۰۱۲) وجود سرمایه اجتماعی، تمایل زنان به کارآفرینی و دسترسی به بازار را از عوامل مؤثر در کارآفرینی روستایی می‌دانند. در تصویر شماره ۱ مدل مفهومی تحقیق نمایش داده شده است.

از بیکاری با کمک نیروی کارآفرینی، حیاتی دوباره یافته و این مهم موجب توجه خاص کشورهای مختلف به موضوع کارآفرینی شده است. در جوامع روستایی، کارآفرینی می‌تواند برطرف‌کننده بسیاری از چالش‌ها از جمله بیکاری، درآمد پایین و فقدان تنوع اقتصادی باشد (Archibong, 2004).

در این بین، مناطق روستایی شرق گیلان به جهت دارا بودن بیشترین درصد روستانشینی و برخورداری از پتانسیل‌های کشاورزی و گردشگری، از شرایط بهتری برای ترویج و توسعه کارآفرینی و فراهم نمودن بستر خوداشتغالی برخوردار است. این امر در نتیجه ایجاد خانه‌های مهارت‌آموزی می‌تواند راهکار مناسبی در جهت توسعه اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی روستاییان این ناحیه باشد. خانه کارآفرینی و مهارت‌آموزی، تشکلی مردمی و داوطلبانه است که در راستای اهداف کارآفرینی و توانمندسازی، با رویکرد روستا محوری با همکاری ساکنان و ذی‌نفعان محلی فعالیت خواهد کرد.

ایجاد سازمانی که با مهارت‌آموزی و کشف ایده‌های جدید و حمایت از آن‌ها در جهت توسعه اشتغال پایدار، زمینه رونق اقتصادی و به دنبال آن توسعه روستایی را نوید می‌دهد. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی و تدوین سناریوهای بهینه برای اشتغال‌زایی مناطق روستایی شرق گیلان و با تأکید بر نقش خانه‌های مهارت‌آموزی در این روند، در تلاش است تا به این سؤال پاسخ دهد که سناریوی مناسب برای تدوین برنامه اشتغال‌زایی پایدار مبتنی بر خانه‌های مهارت‌آموزی کدام است؟

مروری بر ادبیات موضوع

رویکرد نهادگرایی یکی از متأخرترین رویکردهایی است که به‌ویژه از دهه ۱۹۹۰ در ادبیات توسعه محلی و منطقه‌ای مطرح گشته است. نهادگرایی به جای تمرکز بر آمارهای جمع شده در رابطه با رشد و توسعه، در مورد تبیین ویژگی‌های اساسی و نوع رشد و توسعه است. در واقع این رویکرد با تمرکز بر دارائی‌های مجزای محلی و قابلیت‌های اقتصادی درونی به‌عنوان پایه‌ای برای توسعه تلقی می‌شود (Faraji Rad & Kazemian, 2012: 1). دانش یکی از مفاهیم و اصطلاحات تأثیرگذار در رویکرد نهادی و به‌ویژه در ارتباط با توسعه است. در واقع می‌توان گفت در پایه‌ای‌ترین سطح، دانش به‌عنوان ظرفیت و توانایی برای تولید و ابداع ایده‌ها، افکار، فرآیندهای جدید و عملیاتی کردن موارد فوق در درون فرآیند توسعه دیده شده است (Huggins & Thompson, 2015). وجود دانش بومی در سطح گسترده‌ای از روستاها و مسیرهای انطباق آن‌ها با منابع طبیعی یکی از مهم‌ترین مزیت‌های موجود در روستا محسوب می‌شود. از طرفی ادغام دانش بومی و نوین، عاملی است که به ایجاد اعتماد در بین پژوهشگران و روستاییان می‌انجامد و سبب غنی شدن دانش بومی روستاییان می‌شود (Imani & Momeni, 2018: 219). ایجاد نهادهایی به منظور

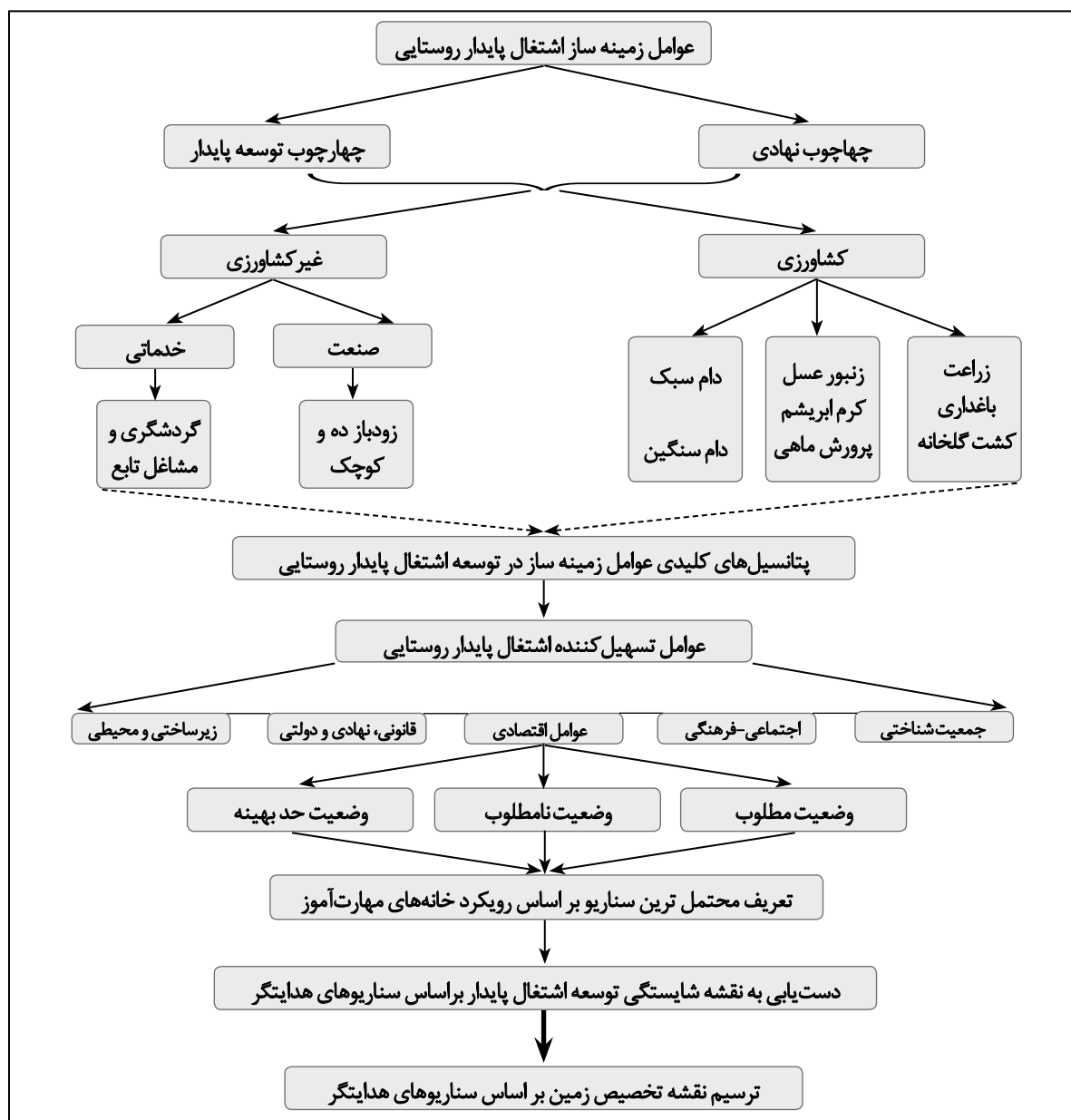
1. Patel & Chavda
2. Jessie

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر رویکرد ترکیبی (کمی و کیفی)، و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. سطح جغرافیایی شامل پهنه جغرافیای روستایی شرق گیلان و واحد تحلیل، نقاط روستایی بوده است. تعداد روستاهای مورد مطالعه شامل ۲۰ درصد کل روستاها ناحیه شرقی گیلان (از مجموع ۱۲۹۴ روستا، ۲۶۰ روستا از طبقات همگن توپوگرافیک-به‌طور

۳. با توجه به حجم جامعه و همگنی آن، بر اساس روش تخمین شخصی ۲۰٪ روستاها به‌عنوان حجم نمونه انتخاب گردیده است (به نقل از حافظ نیا، ۲۰۱۰: ۱۶۴).

متوسط از هر دهستان ۶ روستا-انتخاب شد. جامعه آماری شامل خانوار روستایی، مدیران و نخبگان محلی و کارشناسان ذی‌مدخل در نهادها و سازمان‌های متولی امور روستایی بوده که به ترتیب به شرح زیر هستند: برای تعیین حجم نمونه جامعه روستایی که شامل ۳۴۳۶۶۴ نفر خانوار بوده است از روش کوکران استفاده شد که شامل ۳۸۵ خانوار روستایی بوده است. در جامعه نخبگان و مدیران روستا: به روش هدفمند از ۴۰۰ نفر از دهیاران، شوراهای روستا، معتمدین و ریش‌سفیدان محلی مصاحبه گرفته شد. در واقع به‌طور متوسط در ارتباط با کارشناسان ذی‌مدخل که شامل کارشناسان در سطح شهرستان و استان بوده نیز به روش هدفمند از ۱۰۹ نفر مصاحبه به عمل آمد.

تصویر ۱. مدل مفهومی تحقیق. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

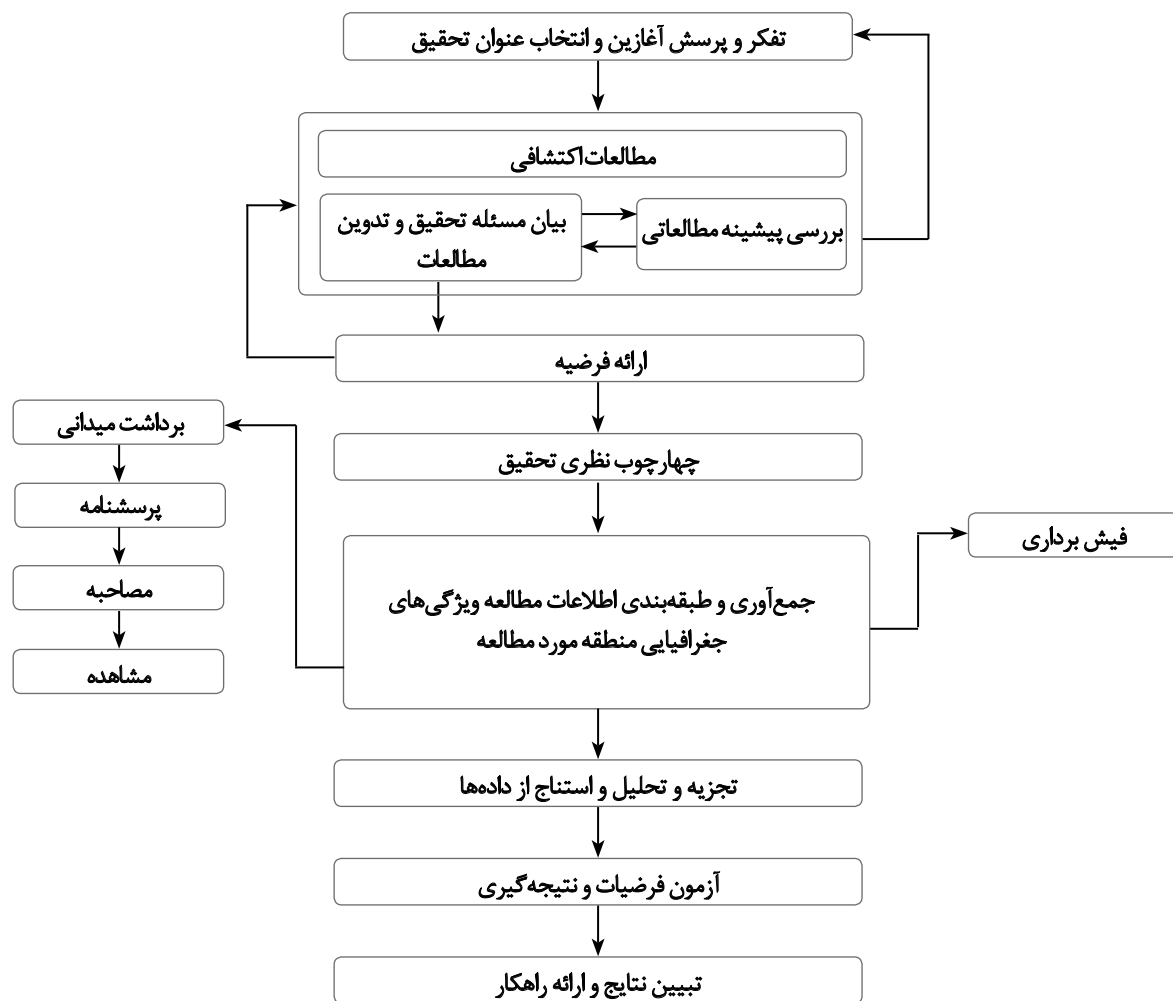
استفاده شده و ارائه راهبرد مناسب را ممکن می‌سازد. در نتیجه این کار با استفاده از نظر ۱۵ کارشناس خبره، متغیرهای مؤثر و متأثر مشخص و بر اساس آن‌ها برای اشتغال پایدار روستایی منطقه شرق گیلان در آینده سناریو تدوین شد. در گام بعدی بر اساس متغیرهای مؤثر و متأثر، مهم‌ترین توصیف‌گرهای مسئله مورد پژوهش مشخص شده و در محیط سناریوی ویزارد برای هر کدام از متغیرهای به‌دست‌آمده از نرم‌افزار MICMAC سه حالت احتمالی تدوین شد. سپس با استفاده از نظر کارشناسی هر کدام از حالت‌ها رتبه‌بندی شده و در نهایت به تدوین سناریو پرداخته شد. بر این اساس سه حالت محتمل نهایی به دست آمد که به ترتیب مطلوب‌ترین سناریو، حالت میانه و نامطلوب‌ترین سناریو را شامل می‌شود. در نهایت نیز وضعیت متغیرهای تأثیرگذار در سه حالت از سناریوهای تدوین‌شده در آینده بررسی و مشخص گردید. در تصویر شماره ۲ فرآیند انجام کار نمایش داده شده است.

همچنین به منظور بررسی وضعیت موجود روستاها برای اختصاص خانه‌های مهارت‌آموزی از مدل IPA^۴ استفاده شد. جهت شناسایی عوامل مهم در اشتغال‌زایی روستایی مناطق شرق گیلان با تأکید بر خانه‌های مهارت‌آموزی، از مدل MICMAC^۵ استفاده شده است. ابتدا مهم‌ترین متغیرها و مؤلفه‌های مؤثر (تسهیل و یا تعدیل‌کننده) در حوزه اشتغال پایدار در یک فرآیند جامع و بر اساس نظر کارشناسان، به روش بارش فکری احصا و وزن دهی شده و سپس به‌صورت جدول ماتریسی وارد نرم‌افزار MICMAC شد. این نرم‌افزار به منظور ارتباطیابی بین شاخص‌ها

4. Importance-Performance Analysis

مدل تحلیل عملکرد-اهمیت، مدلی چند شاخصه است. در واقع، اثربخشی این مدل، شدیداً به شاخص‌های تحلیلی آن بستگی دارد. در مدل IPA، هر شاخص از منظر دو بعد «اهمیت (وضع مطلوب)» و «عملکرد (وضع موجود عوامل)»، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۵. Micmac مخفف Matrix of Crossed Impact Multiplications Applied to a Classification است. ترجمه فارسی این عبارت ماتریس ضرایب تحلیل اثر متقاطع به منظور طبقه‌بندی است.

تصویر ۲. فرآیند انجام تحقیق. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

محدوده مورد مطالعه

ناحیه جغرافیایی شرق گیلان شامل ۶ شهرستان؛ آستانه اشرفیه، رودسر، املش، لنگرود، سیاهکل، لاهیجان، ۱۹ بخش و ۴۲ دهستان است (تصویر شماره ۳). نواحی جغرافیایی شرق گیلان از تراکم و درصد بالای روستانشینی برخوردار بوده، بخش بزرگی از جمعیت روستایی گیلان را در خود جای داده است. در این نواحی عرصه‌های روستایی ارتباط بیشتری با منابع طبیعی داشته و ضریب حساسیت زیست‌محیطی بسیار بالاست.

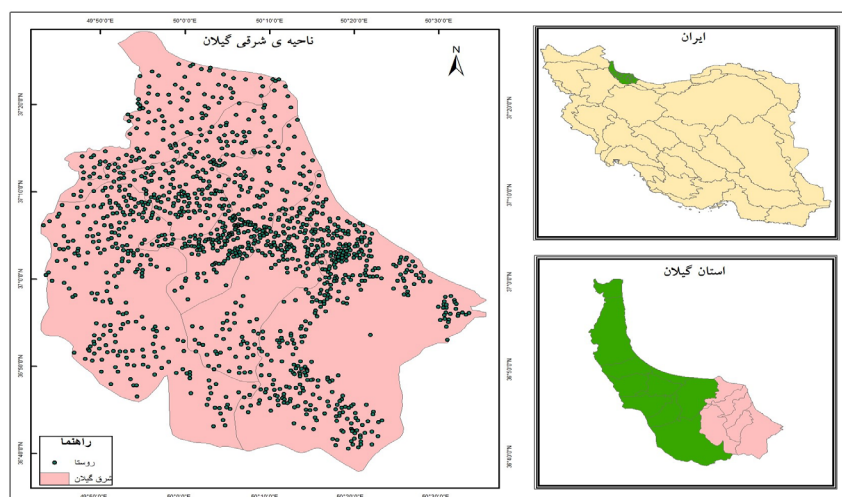
یافته‌ها

آنچه پژوهش حاضر را به هدف نهایی که همان تعیین سناریو برای برنامه مدون در اشتغال‌زایی مناطق روستایی منطقه شرق گیلان است؛ نزدیک می‌کند، شناخت متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر در توسعه کارآفرینی، اشتغال‌زایی و مهارت‌آموزی روستایی است. در این راستا متغیرهای تأثیرگذار با استفاده از بررسی‌های مطالعات مرتبط پیشین، نظر کارشناسان سازمان‌های مرتبط مانند منابع طبیعی، جهاد کشاورزی و... و همچنین بر اساس مطالعات میدانی و نظرات کارشناسان بومی تهیه و به شرح جدول شماره ۱ تدوین شده است:

تعیین مکان بهینه برای استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی در ناحیه شرق گیلان

همان طوری که در مباحث رشد و توسعه مطرح می‌شود، فرآیند

رشد و توسعه به صورت کانونی عمل می‌کند. یعنی فرآیند رشد و توسعه نمی‌تواند به‌طور گستر و همه‌گیر در یک بستر جغرافیایی و به‌طور هم‌زمان اتفاق بیفتد. بر این مبنای نیازمند هسته‌هایی است که به‌صورت کانونی عمل کرده و زمینه‌ساز تحول در ساختار فضایی یک ناحیه جغرافیایی باشد. با توجه به عنوان و هدف پژوهش حاضر که به دنبال آینده‌نگاری توسعه اشتغال پایدار روستایی به وسیله خانه‌های مهارت‌آموزی مبتنی بر روش سناریونگاری است، بی‌شک نمی‌توان بدون در نظر گرفتن یک محدوده جغرافیایی و سنجش ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های آن، زمینه را برای توسعه اشتغال پایدار فراهم کرد. به‌خصوص زمانی که هدف آموزش و ترویج اصول و مبانی فعالیت‌های کشاورزی برای تولید بهینه باشد. روش‌ها و مدل‌های مختلفی برای آموزش روستاییان در هر یک از بخش‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) وجود دارد. یکی از این روش‌ها، روش قطب‌بندی کشاورزی است که به منظور تعیین اولویت‌های آموزشی در بخش کشاورزی در روستاها در سطوح کلان و بعضاً در سطوح کوچک نیز قابل اجرا است. در این روش فعالیت‌های کشاورزی با توجه به شاخص‌های متعدد از قبیل سطوح زیرکشت محصولات، میزان تولید، تعداد بهره‌برداران این بخش که برای آموزش‌های روستایی از اهمیت برخوردار است، مورد بررسی قرار گرفته و فضاهای هدف آموزش در ارتباط با محصولات مهم و اساسی و همچنین محصولاتی که از توان اشتغال‌زایی و تولیدی بالایی برخوردار بوده، رتبه‌بندی شده و قطب‌ها یا کانون‌های کشاورزی معرفی و به تبع آن میزان و نوع آموزش‌های مورد نیاز هر منطقه و قطب تعیین می‌گردد.

تصویر ۳. نقشه محدوده مورد مطالعه. منبع: نگارنگان، ۱۳۹۹

جدول ۱. متغیرهای مؤثر در راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید سازگار با محیط روستا.

ابعاد	مؤلفه‌ها	منبع
اقتصادی	سرمایه کافی، تسهیلات بانکی با بهره پایین، سهولت شرایط وثیقه و ضامن معتبر، سهولت شرایط بازپرداخت وام، تشکیل صندوق‌های قرض‌الحسنه، بازاریابی محصولات تولیدشده، قیمت مصوب و خرید تضمینی، زمین کشاورزی، مقیاس زمین کشاورزی، ماشین‌آلات کشاورزی، نیروی انسانی، سرمایه‌گذاری‌های بیرونی، تولید و بهره‌وری بالا، پیش‌فروش کردن محصولات، آشنایی با بازارهای محلی، آشنایی با بازارهای منطقه‌ای و ملی، فروش مستقیم و بی‌واسطه، شناسایی کانال‌های فروش و قدرت چانه‌زنی، آگاهی از نیاز بازار مصرف بیمه محصولات و فعالیت‌ها و دارایی‌ها	Heidari, 2017; Najafi Kani et al., 2015; Hesam et al., 2016
زیرساختی	بسترها و زیرساخت‌های مناسب، سیستم حمل‌ونقل و ارتباطات فیزیکی، فاصله کم از شهر، وجود منابع غنی طبیعی، دسترسی به کارخانه‌ها و کارگاه‌های تبدیلی و تکمیلی، دسترسی به انبار و سردخانه، احداث و توسعه بازارهای محلی، پهنای باند اینترنت	Heidari, 2017; Hesam et al., 2016
اجتماعی - فرهنگی	استفاده از شیوه‌های نو در فعالیت، استفاده از دانش فنی در فعالیت، انتخاب وارثه‌های برتر استفاده از نهادهای جدید، استفاده از شبکه‌های اجتماعی گسترده، فرهنگ کار و تلاش، محیط و فضای آرام، شبکه‌های گوناگون تعاون روستایی، نشر و توزیع مجلات و پوسته‌های کارآفرینی، افزایش ارتباطات اجتماعی با کارآفرینان نمونه، الگوهای رایج کشت (صنعتی و سنتی)	Heidari, 2017; Hesam et al., 2016
ویژگی‌های فردی	انگیزه برای یافتن منابع جدید، روحیه نوخواهی و روزآمد شدن، استقلال فردی در فعالیت، اعتمادبه‌نفس و خودتکایی، روحیه ریسک‌پذیری، توجه به تغییرات به وجود آمده در روستاهای اطراف و زندگی شهری، توجه به محدودیت‌های استفاده از منابع طبیعی و لزوم حفاظت از آن، داشتن برنامه و هدفمند بودن در زندگی، با اهمیت بودن آینده خود و خانواده، تراکم جمعیت، مهاجرت روستا به شهر، مهاجرت شهر به روستا، جمعیت سالخورده (پیر شدن جمعیت روستا)، رشد جمعیت	Heidari, 2017; Hesam et al., 2016
مدیریت آموزشی	کلاس‌های ترویجی و دوره‌های آموزشی کارآفرینانه، وجود آموزشگاه‌ها در سطوح مختلف، وجود مشاور کارشناس و مروج در دسترس، وجود سازمانی جهت ارائه خدمات حمایتی گوناگون، تشکیل انجمن‌ها و تعاونی‌های کارآفرینی، ترویج بیشتر مزایای حاصل از فعالیت‌های کارآفرینی .	Heidari, 2017; Kazemian et al., 2013; Hesam et al., 2016
ویژگی‌های محیطی	دسترسی مناسب به منابع (آب و خاک حاصلخیز و اقلیم مناسب)، شناسایی الگوی مناسب کارآفرینی منطبق با شرایط غالب محیطی، جو حاکم بر محیط و نگرش مثبت اندیشی در محیط هدف برنامه‌ریزی، منابع طبیعی حفاظت‌شده، شیب زمین، ارتفاع، نوسانات خط ساحلی دریا، سیل‌خیزی، فرسایش خاک.	Heidari, 2017; Hesam et al., 2016

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

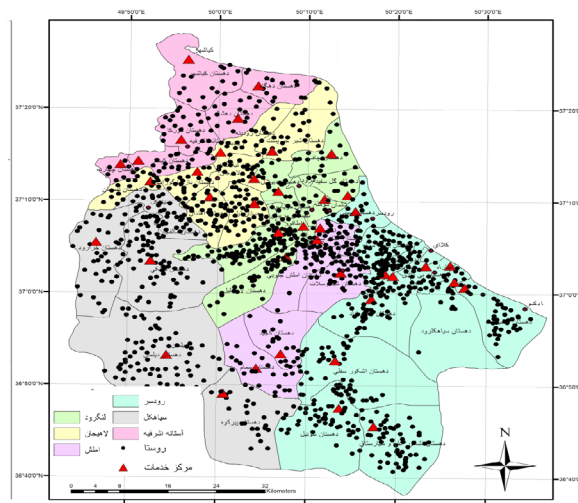
منبع: مطالعات اسنادی تحقیق، ۱۳۹۹

و میدانی، مصاحبه با مدیران؛ معتمدین محلی، جامعه روستایی و نظرخواهی از کارشناسان حوزه روستایی، مشخص شد که مراکز دهستان‌ها می‌توانند مکانی مناسب برای استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی باشند چرا که این نقاط، از یک سو برای جامعه روستایی شناخته شده بوده و دسترسی برای آن‌ها راحت‌تر است. و از طرف دیگر در شرایط کنونی نیز این نقاط به‌عنوان کانون‌های خدمات‌دهی به حوزه‌های پسرکانه خویش محسوب می‌شوند. همچنین این نقاط پایین‌ترین سطح اداری - سیاسی در تقسیمات فضایی - کارکردی محسوب می‌شوند. مراکز دهستان‌ها نقاطی کانونی و عموماً روستاهایی بزرگ یا نسبتاً بزرگ هستند که به نوعی بر کلیه روستاهای واقع در دهستان خدمات ارائه می‌دهند. این روستاهای مرکزی می‌توانند در ارتباط با پذیرش خانه‌های کارآفرینی نقش پیش‌ران را ایفا نمایند (تصویر شماره ۴).

در ارتباط با ناحیه شرق گیلان به جهت اینکه سطح مطالعاتی نقاط روستایی است و تنوع محصولات و تعداد بهره‌برداران بسیار بالاست، ضروری است، تعیین مکان بهینه جهت استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی و آموزش به روستاییان به‌گونه‌ای تعیین شود تا امکان دسترسی برای همه افراد روستا وجود داشته باشد و در ثانی سطح انتخاب‌شده به اندازه‌ای باشد که بتوان در آن پتانسیل‌ها به خوبی شناخته شده و مهارت‌ها و آموزش‌های لازم و مناسب ارائه گردد. چرا که هدف پایدار ساختن اشتغال روستایی است و در نواحی روستایی عموماً سطح فعالیت‌های محیط مینا کوچک‌مقیاس هستند. به‌گونه‌ای که ممکن است خانوار روستایی با تعداد اندکی دام و یا یک محصول خاص هم به زندگی روستایی خود ادامه دهند. به این منظور برای دسترسی به تمام خانوار روستایی و پتانسیل‌های موجود در تک‌تک نقاط روستایی، نیاز بود تا تعیین مکان بهینه برای استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی با دقت بیشتری صورت گیرد. در بررسی‌ها و مطالعات اسنادی

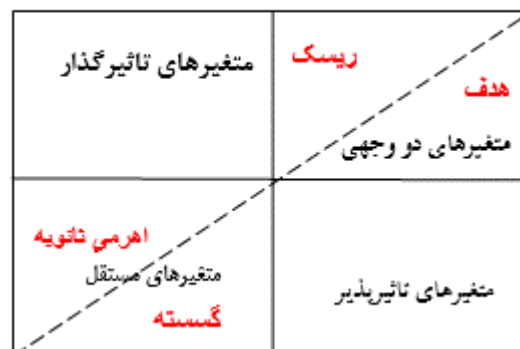
تصویر شماره ۶، وضعیت متغیرهای مؤثر بر کارآفرینی و مهارت‌آموزی را در شرق گیلان نمایش می‌دهد. بر اساس یافته‌های حاصل از نرم‌افزار میک‌مک، متغیرهایی مثل اراضی کشاورزی، تراکم جمعیت، فرسایش خاک، آبخیزداری، گردشگری، منابع طبیعی، توپوگرافی، توسعه شهری، اینترنت، طرح‌های فرادست، عملکرد و توسعه بازارهای فرامنطقه‌ای جز ورودی‌های سیستم به شمار می‌روند که امکان تغییر آن‌ها از درون محیط روستا امکان‌پذیر نیست. همچنین متغیرهایی مثل وجود مراکز در جهت ارائه خدمات حمایتی، ارائه مشاوره در جهت تقویت کارآفرینی در منطقه، انجمن‌ها، تدوین الگوی مناسب کارآفرینی در منطقه، ترویج مزایای حاصل از فعالیت‌های کارآفرینی و ارتباط با کارآفرینان متغیرهایی هستند که با وجود قرارگیری در بخش ورودی سیستم، قابلیت تغییر و تحرک بخشی به کل سیستم را دارند.

پس از بررسی و تعیین متغیرهای تأثیرگذار بر کارآفرینی سازگار با محیط روستایی، با استفاده از نظر کارشناسی در نرم‌افزار MICMAC به بررسی روابط میان متغیرها پرداخته شد. در این مسیر به منظور شناسایی عوامل شکل‌دهنده سناریوی اشتغال‌زایی بوم محور با استفاده از خانه‌های مهارت‌آموزی، از ۱۵ کارشناس متخصص در این زمینه خواسته شد تا با امتیازدهی، اثرگذاری، اثرپذیری و مستقل بودن هر یک از شاخص‌ها را نسبت به سایرین ارزیابی نمایند. در نهایت، نرم‌افزار مدل پیشنهادی را که شامل چهار بخش از اثرگذارترین تا اثرپذیرترین شاخص‌ها است در قالب نمودار و ارتباطات پنهان بین آن‌ها و همچنین میزان اهمیت و جایگاه آن‌ها را در آینده نشان داد (تصویر شماره ۵). در تصویر شماره ۶، به بررسی نمودارهای حاصل از نرم‌افزار MICMAC و تحلیل متغیرها پرداخته شد.

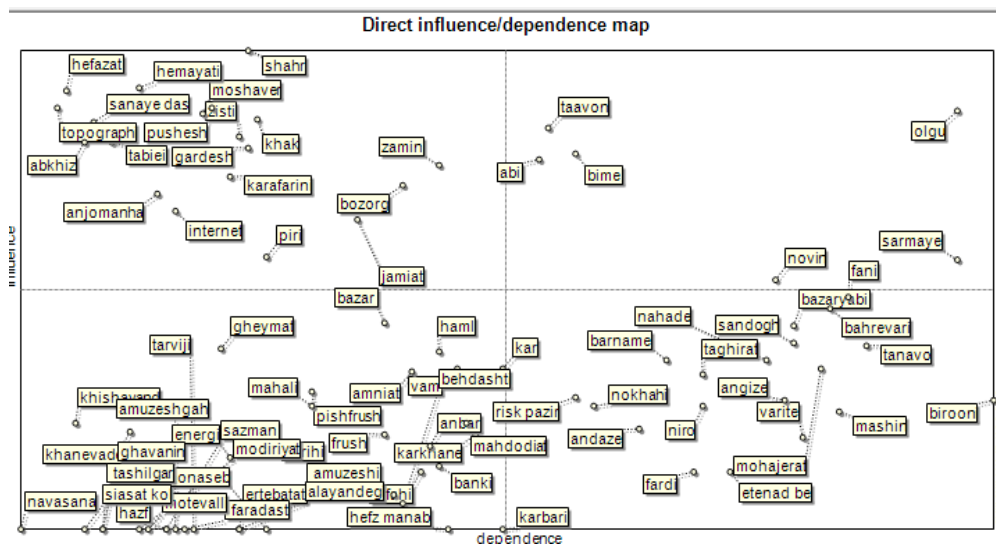
فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. روستاهای کانونی و بزرگ برای استقرار خانه‌های مهارت‌آموزی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۵. قرارگیری متغیرهای مدل MDI. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

تصویر ۶. جایگاه و تأثیر متغیرهای اشتغال‌زایی ناحیه شرق گیلان. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

ربع چهارم نمودار که در قسمت شمال شرقی قرار دارد با تقسیم شدن توسط قطر، شامل دو بخش متغیرهای ریسک و متغیرهای هدف خواهد بود. در تحقیق حاضر متغیرهای بخش ریسک شامل تعاونی‌ها، بیمه و منابع آبی می‌شود که پس از متغیرهای هدف بیشترین تأثیرپذیری و تأثیرگذاری را بر سیستم دارند. در بخش هدف متغیرهایی مثل سرمایه و نوآوری، دانش فنی و الگوهای کشت قرار دارند. این فاکتورها مهم‌ترین عوامل در پویایی سیستم محسوب می‌شوند. به این معنی که نه تنها جز اهداف سیستم در آینده بوده بلکه با دست‌کاری این متغیرها می‌توان به تغییرات و تکامل سیستم کمک کرد. در این راستا فاکتورهای گفته‌شده نقشی مهم و کلیدی در تدوین استراتژی‌های منطقه خواهند بود. در نتیجه فاکتورهای نوآوری، سرمایه، دانش فنی، الگوهای کشت، تعاونی‌ها و بیمه جزو مهم‌ترین متغیرهای موجود برای تدوین استراتژی توسعه مشاغل در راستای حفظ منابع طبیعی در ناحیه شرق گیلان خواهند بود.

در تصویر شماره ۷، ارتباط مستقیم بین متغیرهای کارآفرینی در راستای حفظ منابع طبیعی شرق گیلان آورده شده است.

تصویر شماره ۷ ارتباطات مستقیم تأثیرگذارترین متغیرها در توسعه اشتغال پایدار را در ناحیه شرق گیلان نمایش می‌دهد. ارتباط متغیرها در جامعه مورد مطالعه به دو گونه مستقیم و غیرمستقیم بررسی شده است. به این معنی که در این نمودار تأثیر مستقیمی که هر متغیر بر متغیر دیگر می‌گذارد در قالب یک شبکه از ارتباطات آورده شده است. متغیری که پیکان‌های بیشتری به سمت آن کشیده شده باشند بالاترین تأثیرپذیری و متغیرهایی که بیشترین پیکان از سمت آن‌ها به سوی سایر متغیرها رفته باشد بیشترین تأثیرگذاری را دارند. در تصویر شماره ۷، متغیرهای الگوی کشت، دانش فنی، وارپته‌ها، پوشش گیاهی،

در این نمودار، از بین متغیرهای تأثیرگذار در کارآفرینی شرق گیلان، بیشترین متغیرها در ربع جنوب شرقی نمودار قرار دارند. قرارگیری متغیرها در این بخش از نمودار به واسطه قرارگیری در بالای قطر یا پایین آن تحلیل‌های متفاوتی خواهند داشت. بر این اساس متغیرهایی مثل قیمت تضمینی، دسترسی به بازار فروش، حمل‌ونقل و آموزش جز متغیرهایی هستند که با وجود تأثیرپذیری از متغیرهای ربع اول؛ ماهیت تأثیرگذاری داشته و می‌توان به‌عنوان گزینه‌های ثانویه در استراتژی توسعه به کار بسته شوند. متغیرهای دیگری در این ربع قرار دارند که به واسطه قرارگیری در زیر قطر نمودار جز متغیرهای گسسته محسوب می‌شوند. به این معنی که تأثیر چندانی بر پویایی سیستم نداشته و در تدوین استراتژی‌های آینده نقش خاصی را ایفا نمی‌کنند. متغیرهایی مثل بانک‌ها، حذف گونه‌های جانوری، فروش عمده محصولات، سیاست‌هایی کلی کشور و گویه‌هایی از این دست، تأثیری بر نظام کارآفرینی ناحیه نداشته و مسیر حرکتی آن‌ها تقریباً جدای از سیستم ارزیابی شده است.

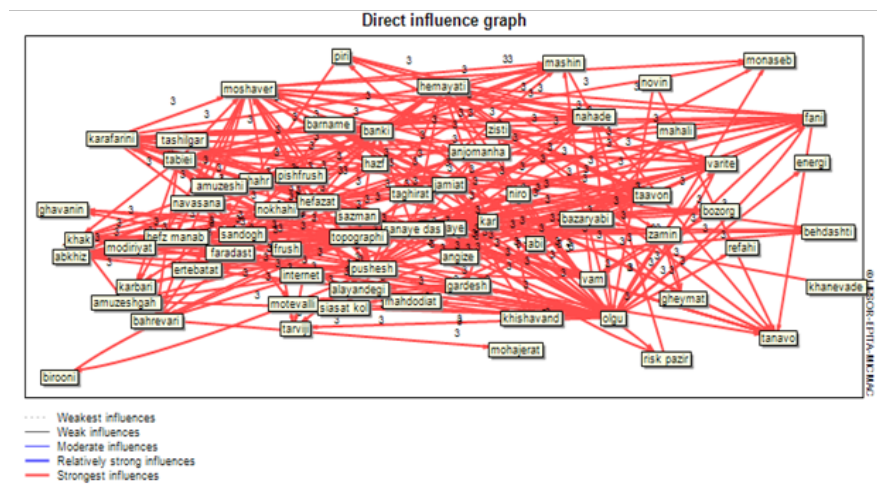
در ربع سوم نمودار متغیرها بیشتر تأثیرپذیر از سایر ابعاد هستند. به این معنی که با پویا ساختن سیستم می‌توان انتظار تغییر در این متغیرها را داشت. ویژگی‌های فردی مثل نخواستگی، ریسک‌پذیری و ... در این دسته قرار دارند. همچنین متغیرهایی مثل مهاجرت، جذب سرمایه‌گذار خارجی، استفاده از نهاده‌های جدید، بهره‌وری و بازاریابی جز متغیرهای تأثیرپذیر شناخته شده‌اند. به این معنی که متغیرهای عنوان‌شده در این بخش عموماً وابسته به تغییرات و تحرکات متغیرهای ربع اول و ربع چهارم هستند. در این راستا با تقویت متغیرهای ورودی و دو وجهی می‌توان به بهبود متغیرهای بعد سوم کمک شایانی نمود و سیستم را به سمت پویایی هدایت کرد.

توسعه اشتغال پایدار را در ناحیه شرق گیلان نمایش می‌دهد. که در آن شاخص‌ها به ترتیب اهمیت اثرگذاری، شامل پوشش گیاهی، اندازه زمین، منابع آبی، اینترنت، بیمه، حفاظت از محیط‌زیست، مسائل زیست‌محیطی و... بوده است. بر این اساس متغیرهای گفته‌شده جز ورودی‌های سیستم محسوب شده و با تقویت آن‌ها می‌توان بر سایر متغیرهای کارآفرینی تأثیر گذاشت و سیستم را در راستای پویایی و پایداری هدایت نمود. در این بین متغیرهای دیگری همچون سیاست‌های کلی برنامه‌ها، حمل‌ونقل، صندوق‌های مالی روستایی، مدیریت روستایی مثل دهیاری‌ها و دستگاه‌های اجرایی روستا نیز تأثیراتی را بر سیستم کارآفرینی ناحیه خواهند داشت که نسبت به متغیرهای دسته اول این تأثیرات به مراتب کمتر خواهد بود.

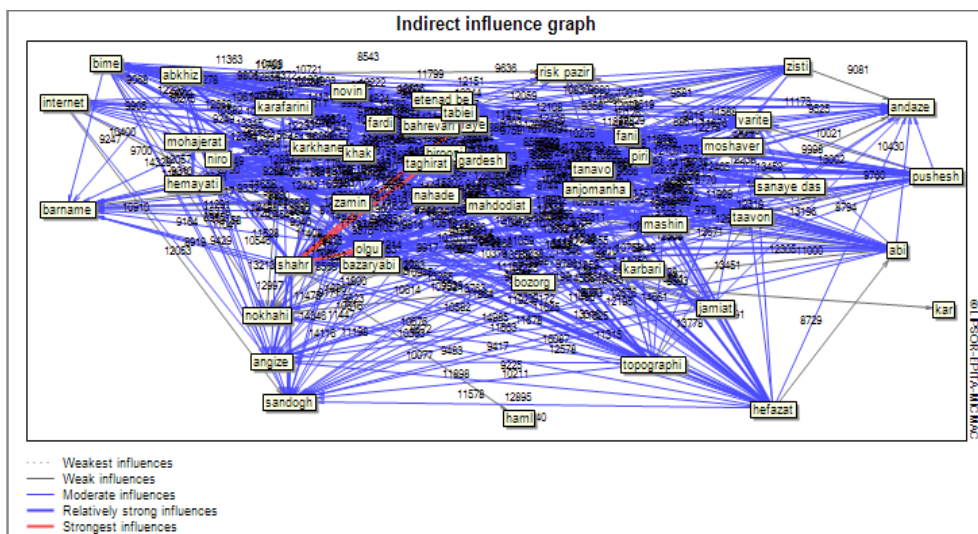
توپوگرافی، بیشترین تأثیرگذاری را در کل منطقه مورد مطالعه دارند و عوامل دیگر مانند تنوع کشت، استفاده از ماشین‌آلات و... بیشترین تأثیرپذیری را در سیستم کارآفرینی و توسعه مشاغل جدید در منطقه خواهند داشت.

نوعی دیگر از روابط در میان متغیرها روابط غیرمستقیم است که جایگاه آن در تحلیل‌های نهایی و ارائه استراتژی بسیار پراهمیت خواهد بود. ارتباط غیرمستقیم در واقع تأثیری است که متغیر A با تغییر در شدت و ضعف بر متغیرهای دیگر بر متغیر B می‌گذارد. از این رو تصویر شماره ۸ با استفاده از نرم‌افزار MIC-MAC طراحی شده است.

تصویر شماره ۸، ارتباطات غیرمستقیم متغیرهای مؤثر در

تصویر ۷، ارتباطات مستقیم بین متغیرهای اشتغال‌زایی در شرق گیلان با استفاده از خانه‌های مهارت‌آموزی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

تصویر ۸، ارتباطات غیرمستقیم بین متغیرهای اشتغال‌زایی در شرق گیلان با استفاده از خانه‌های مهارت‌آموزی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

امتیازدهی شده است. پس از این مرحله با وارد کردن امتیازهای به‌دست‌آمده در نرم‌افزار سه حالت مطلوب، میانه و نامطلوب برای منطقه مورد مطالعه به دست آمده است.

شرایط ایدئال کلی:

- رونق اشتغال‌زایی روستایی
- حفظ منابع طبیعی
- ایجاد خانه‌های مهارت‌آموزی
- استفاده از ظرفیت‌های نسبی

سناریوی اول:

در تحقق سناریوی اول با عنوان «ایجاد مشاغل متجانس با طبیعت» مشاغلی که بیشترین وابستگی را به محیط طبیعی دارند مجال رشد و توسعه خواهند یافت. در این سناریو فعالیت‌هایی مثل دامداری، کشاورزی، گردشگری طبیعت‌محور و در کل مشاغل با وابستگی بالا به محیط مدنظر قرار گرفته شده‌اند. با خط‌مشی‌های این سناریو توجه به کشاورزی افزایش یافته و سرمایه‌گذاری‌ها عموماً به این سمت کشیده خواهد شد. همچنین الگوی کشت تغییر کرده و از حالت سنتی به روشی دقیق و کارآمد تبدیل خواهد شد. روند کاهشی جمعیت روستایی متوقف شده و پایداری جمعیتی حاصل خواهد شد. در این راستا فشار به منابع طبیعی نیز کاهش خواهد یافت و با بالا رفتن سطح درآمدی و بهره‌وری زمین‌های موجود؛ فعالیت‌های غیرقانونی از جمله قاچاق چوب، تغییر کاربری‌های نامتعارف، تخریب منابع طبیعی مثل جنگل‌ها و مراتع و همچنین فشار بیش از حد بر منابع موجود را کاهش داده و اقتصاد نیز به سمت پایداری هدایت خواهد شد. جدول شماره ۴ وضعیت عوامل کلیدی را در صورت تحقق سناریوی اول به‌صورت کامل نشان می‌دهد.

در قدم بعدی (جدول شماره ۲) میزان جابه‌جایی جایگاه و اهمیت متغیرهایی که نقش اصلی را در وضعیت موجود سیستم ایفا می‌کنند نشان می‌دهد. به این معنی که پس از تحرک در متغیرهای ورودی و همچنین دوجوهی و تغییراتی که در آینده با تمرکز بر این عوامل در سیستم به وجود می‌آید، وضعیت فاکتورهای اصلی موجود چگونه پیش‌بینی می‌شود و اهمیت آن‌ها در آینده چقدر خواهد بود.

همان‌طور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد اهمیت ۱۰ فاکتور تأثیرگذار بر روند کسب‌وکار در شرق استان گیلان با گذشت زمان دچار تغییراتی خواهد شد. به‌طور مثال فرسایش خاک اهمیت بیشتری خواهد یافت و از میزان توجه به توپوگرافی کاسته خواهد شد. همان‌طور که مشخص است بسیاری از فاکتورهای محیطی در این بحث دخیل هستند و نیاز به برنامه‌ریزی مدون به منظور کنترل دخالت و همچنین حفظ منابع موجود دارند.

تدوین سناریو:

پس از بررسی پیش‌ران‌های مهم در توسعه کارآفرینی ناحیه شرق گیلان و بررسی‌های انجام‌شده در نرم‌افزار MICMAC به تدوین استراتژی‌های مناسب اشتغال پایدار منطقه اقدام شده است. در این راستا با در نظر نتایج به‌دست‌آمده از نرم‌افزار MIC-MAC، چهارده عامل تأثیرگذار در ناحیه شرق گیلان شناسایی و برای هر عامل سه حالت مطلوب، میانه و نامطلوب در نظر گرفته شده است (جدول شماره ۳). به این ترتیب پس از نگارش استراتژی‌ها در سه سطح عنوان‌شده، چهل و دو استراتژی به دست آمد. سپس با کمک گرفتن از نرم‌افزار آینده‌نگاری sce-nario wizard به بررسی استراتژی‌ها پرداخته شد. در این مرحله از پژوهش، با استفاده از نظر کارشناسی تأثیرات محدودیت‌کنندگی و تقویت‌کنندگی استراتژی‌ها بر یکدیگر در ۶ طیف

جدول ۲. تغییرات متغیرهای اساسی در آینده با استفاده از نرم‌افزار MICMAC.

رتبه	ماتریس متغیرهای مستقیم (MDI)	ماتریس متغیرهای غیرمستقیم (MII)
۱	توپوگرافی	پوشش گیاهی
۲	پوشش گیاهی	فرسایش خاک
۳	الگوی کشت	صنایع‌دستی بومی
۴	وجود مشاوره و مروج	تعاونی‌های روستایی
۵	فرسایش خاک	توپوگرافی
۶	صنایع‌دستی بومی	آبخیزداری
۷	تعاونی‌های روستایی	منابع آبی
۸	حفاظت از محیط‌زیست	الگوی کشت
۹	وجود منابع طبیعی	بیمه
۱۰	آبخیزداری	وجود منابع طبیعی

جدول ۳. عوامل کلیدی و وضعیت آن‌ها در سناریوهای محتمل.

عامل کلیدی	سناریوی اول: اشتغال‌زایی متجانس با محیط	سناریوی دوم: اشتغال‌زایی سازگار با محیط	سناریوی سوم: اشتغال‌زایی ناسازگار با محیط
وجود اراضی کشاورزی	استفاده بهینه و حفظ پهنه‌های کشاورزی (پهنه‌های مستعد آبیاری)	تک‌محصولی بودن و ادامه کشاورزی سنتی	اتلاف و رهاسازی زمین‌های مستعد کشاورزی
تراکم جمعیت	جذب و تثبیت جمعیت روستایی	کاهش جمعیت بومی روستایی	خالی شدن روستاها از ساکنین بومی و گسترش حاشیه‌نشینی اطراف شهرها
منابع طبیعی، کشاورزی و انسانی	حفظ و احیای منابع طبیعی، کشاورزی و انسانی	عدم یکپارچگی در صیانت از منابع طبیعی، انسانی و کشاورزی.	بهره‌کشی بی‌رویه از منابع طبیعی
تعاونی‌های روستایی	- رونق تولید و توسعه فعالیت‌های تعاونی‌های روستایی	- ادامه روند فعلی فعالیت تعاونی‌های روستایی	از بین رفتن فعالیت‌های تعاونی و مشارکت محور روستاییان
الگوی کشت	حفظ الگوی کشت و گونه‌های بومی	ادامه الگوی رایج کشت بدون برنامه	از بین رفتن تعادل بیولوژیک و رواج گونه‌های مهاجم
فرسایش زمین	رواج کشاورزی اصولی و تثبیت خاک	- برنامه‌ریزی مقطعی و موضعی در حفاظت از خاک حاصلخیز	فرسایش زمین به دلیل کشاورزی غیراصولی و آب شویی
آبخیزداری	آبخیزداری و آبخوان‌داری مبتنی بر روش‌های علمی	تکیه بر دانش سنتی آبخیزداری	عدم کاربست شیوه‌های مناسب آبخیزداری
توپوگرافی	صیانت از عارضه‌های طبیعی زمین	دست کاری موردی در مورفولوژی زمین	از بین رفتن ناهمواری‌های طبیعی
منابع آبی	استفاده بهینه از منابع آبی روزمینی و زیرزمینی (رودخانه‌ها، چشمه‌سارها، آب بندان‌ها).	استفاده غیرمنطقی از منابع آبی روزمینی و زیرزمینی برای فعالیت‌های اشتغال‌زایی	اتلاف منابع آبی
هنر صنایع‌دستی بومی	رونق صنایع‌دستی با دانش بومی	توجه به صنایع‌دستی به‌صورت موردی	از بین رفتن مهارت‌ها و اشتغال بومی (بامبو بافی، حصیربافی و ...)
گردشگری	رونق اکوتوریسم و گردشگری مسالمت‌آمیز با طبیعت.	عدم وجود برنامه یکپارچه در کاربست اراضی طبیعی به منظور استفاده‌های گردشگری	رواج گردشگری تخریبگرانه (ویلاندازی و...)
توسعه شهری	جولوگیری از توسعه بی‌رویه پهنه‌های شهری	الحاق روستاهای حاشیه شهر به پهنه‌های شهری	تبدیل فزاینده روستاهای بزرگ به شهر
هماهنگی بین سازمانی	هماهنگی بین سازمان‌های دولتی برای اختصاص فضا جهت شکل‌گیری خانه‌های مهارت‌آموزی	اختصاص فضا به منظور شکل‌گیری خانه‌های مهارت‌آموزی در برخی از روستاها به‌صورت موردی	عدم توافق بین دستگاه‌های دولتی جهت در اختیار نهدن فضای موردنیاز خانه‌های کارآفرینی
سازگاری مشاغل با محیط‌زیست	رواج مشاغل سازگار با محیط‌زیست (مثل پرورش نهال، صنایع پاک، فرآوری محصولات و...)	استقرار برخی از مشاغل ناسازگار با محیط‌زیست.	- رواج مشاغل ناسازگار با محیط‌زیست (مثل صنایع آلاینده، واسطه‌گری، قاچاق چوب و...)
مدیریت	اصلاح قوانین مرتبط با امور روستایی در راستای تقویت کارآفرینی و اشتغال پایدار	ثبات وضع موجود و ادامه اجرای قوانین تصویب‌شده در مورد امور اقتصاد روستایی	به کارگیری قوانین محدودکننده برای توسعه اشتغال پایدار و کارآفرینی به منظور حفظ منابع طبیعی
طرح فرادست	تدوین طرح‌های مختص اشتغال‌زایی و حفظ منابع طبیعی منطقه مورد مطالعه به‌صورت مشارکتی	در نظر گرفتن جایگاه اشتغال پایدار روستایی در طرح‌های فرادست و برنامه‌ریزی کارشناسی	تمرکز طرح‌ها بر سایر موضوعات روستایی و بی‌توجهی به امور اقتصادی و توسعه پایدار روستا
تسهیلگران	تمرکز تسهیلگران برای ایجاد اشتغال پایدار در روستاهای منطقه مورد مطالعه	وجود برخی از تسهیلگران به‌صورت موردی برای اشتغال‌زایی منطقه مورد مطالعه	عدم وجود تسهیلگران لازم برای راه‌اندازی اشتغال روستایی
اینترنت	گسترش شبکه‌های اینترنتی و دسترسی حداکثری پهنای باند در روستاها	گسترش شبکه اینترنتی در مراکز برخی روستاها موردی	عدم توجه به زیرساخت اینترنتی
الگوی کارآفرینی	تدوین الگوی مناسب برای هر یک از نواحی و اصلاح الگوهای غلط	ادامه الگوهای رایج در کارآفرینی	تغییر الگوی رایج و شکل‌گیری الگوهای در تضاد با منابع طبیعی منطقه
بازار و دسترسی	افزایش کیفیت راه و حمل‌ونقل و دسترسی آسان به بهبود دسترسی به بازارهای محلی و منطقه‌ای و شبکه‌های بازار فرمانطقه	بازارهای روز	عدم دسترسی مناسب به بازارهای فروش و کاهش انگیزه تولیدکنندگان
سرمایه‌گذاری	ایجاد زمینه‌های مناسب برای جذب سرمایه‌های درونی و بیرونی و ایجاد سازوکاری به منظور مشارکت سرمایه‌های خرد محلی	ایجاد زمینه برای سرمایه‌گذاری توسط افراد و سازمان‌ها به‌صورت موردی و خاص	- عدم وجود شرایط مناسب برای سرمایه‌گذاری و خروج سرمایه‌گذاران

ادامه جدول ۳. عوامل کلیدی و وضعیت آن‌ها در سناریوهای محتمل.

عامل کلیدی	سناریوی اول: اشتغال‌زایی متجانس با محیط	سناریوی دوم: اشتغال‌زایی سازگار با محیط	سناریوی سوم: اشتغال‌زایی ناسازگار با محیط
قیمت تضمینی	تدوین سازوکاری به منظور در نظر گرفتن قیمت تضمینی برای کلیه محصولات تولیدی در نواحی روستایی	ثبات و پایداری روند فعلی در ارتباط با قیمت محصولات روستایی	پیش فروش محصولات پایین‌تر از قیمت واقعی و کاهش انگیزه تولید و تحرک تولید
دانش فنی	گسترش روش‌ها و ابزار تولید متناسب با محصولات کشاورزی با اثرات زیست‌محیطی کم	گسترش دانش فنی و ابزار برای برخی از محصولات خاص به صورت موردی	تولید محصولات و فعالیت‌های روستایی بدون توجه به روش‌های نوین و ابزار جدید تولید
نوآوری	به‌کارگیری روش نوین برای تولید محصولات جدید و ابزار جدید تولید	تولید محصولات کشاورزی با توجه به روش‌های معمول	تولید محصولات کشاورزی بدون توجه به تقاضای بازار و نوآورانه بودن محصولات

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۴. سناریوی اول: مشاغل متجانس با طبیعت.

توصیف‌گر	مؤلفه کیفی
وجود اراضی کشاورزی	حفظ پهنه‌های کشاورزی، بکاری گیری اراضی کشاورزی رهاشده در تولید. یا احیای اراضی بایر
تراکم جمعیت	پایداری جمعیت روستایی (سکونتگاه‌های روستایی)
منابع طبیعی، کشاورزی	حفظ و احیای منابع طبیعی، کشاورزی و انسانی
تعاونی‌های روستایی	ادامه روند فعلی فعالیت تعاونی‌های روستایی
الگوی کشت	تحقق طرح الگوی کشت و حرکت به سمت کشاورزی دقیق
فرسایش زمین	رواج کشاورزی اصولی و تثبیت خاک
آبخیزداری	تکیه بر دانش سنتی آبخیزداری
توپوگرافی	صیانت از عارضه‌های طبیعی زمین، رعایت اصول کشت و الگوهای رایج متناسب با پروفیل ارتفاعی
منابع آب	استفاده بهینه از منابع آبی روزمینی و زیرزمینی (رودخانه‌ها، چشمه‌سارها، آب‌بندان‌ها)
هنر صنایع‌دستی بومی گردشگری	رونق صنایع‌دستی و احیای آن به کمک دانش بومی و به‌روز
توسعه شهری	الحاق روستاهای حاشیه شهر به پهنه‌های شهری
هماهنگی بین سازمانی	هماهنگی بین سازمان‌های دولتی برای اختصاص فضا جهت شکل‌گیری خانه‌های مهارت‌آموزی
سازگاری مشاغل با محیط‌زیست	رواج مشاغل سازگار با محیط‌زیست (مثل پرورش نهال، صنایع پاک، فرآوری محصولات و...)
مدیریت	ثبات وضع موجود و ادامه اجرای قوانین تصویب‌شده در مورد امور اقتصاد روستایی
طرح فرادست	تدوین طرح‌های مختص اشتغال‌زایی و حفظ منابع طبیعی منطقه مورد مطالعه به صورت مشارکتی
تسهیلگران	تمرکز تسهیلگران برای ایجاد اشتغال پایدار در روستاهای منطقه مورد مطالعه
اینترنت	گسترش شبکه اینترنتی در مراکز برخی از روستاها و به‌صورت موردی
الگوی کارآفرینی	تدوین الگوی مناسب برای هر یک از نواحی و اصلاح الگوهای غلط
بازار و دسترسی	افزایش کیفیت راه و حمل‌ونقل و دسترسی آسان به شبکه‌های بازار فرامنطقه‌ای و توسعه بازاریابی شبکه‌ای
سرمایه‌گذاری	ایجاد زمینه برای سرمایه‌گذاری توسط افراد و سازمان‌ها به صورت موردی و خاص
قیمت تضمینی	ثبات و پایداری روند فعلی در ارتباط با قیمت محصولات روستایی
دانش فنی	گسترش دانش فنی و ابزار برای برخی از محصولات خاص به صورت موردی
نوآوری	به‌کارگیری روش نوین برای تولید محصولات جدید و ابزار جدید تولید

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

سناریوی دوم:

صنایع تبدیلی و تکمیلی، گردشگری کشاورزی، صنایع دستی بومی و استفاده از دورریزهای محصولات کشاورزی در این صنعت و همچنین فعالیت‌های کوچک‌مقیاس و کارگاهی را در بر خواهد گرفت. در سناریوی دوم علاوه بر حفظ بیشتر منابع طبیعی و احیای مناطق آسیب‌دیده، رونق اقتصادی نیز به وجود خواهد آمد و روستاها به شبکه‌های اقتصادی پویا نیز تبدیل خواهند شد. مشاغل مورد انتظار در این سناریو قابلیت جذب سرمایه را برای مناطق روستایی افزایش خواهد داد و موجب بهبود وضعیت زیرساختی از جمله اینترنت در روستاها خواهد بود. همچنین با ایجاد خانه‌های مهارت‌آموزی بخش‌های مختلف ورود به بازار فروش آموزش و پشتیبانی خواهد شد تا از طریق آن علاوه بر بهبود معیشتی روستاها منابع طبیعی نیز حفظ شوند.

در صورت تحقق سناریوی دوم (جدول شماره ۵) با عنوان «ایجاد مشاغل سازگار با محیط طبیعی» مشاغلی که بیشترین سازگاری را با محیط طبیعی دارند توسعه خواهند یافت. این دسته از مشاغل علاوه بر حفظ پهنه‌های طبیعی موجب تنوع شغلی در مناطق روستایی خواهند شد و رفاه اقتصادی را نیز به همراه خواهند داشت. وجه تمایز این سناریو با سناریوی اول میزان استفاده آن از منابع طبیعی است. در سناریوی اول مشاغل با وابستگی بالا به زمین مورد توجه بوده است. مانند کشت واریته‌های جدید با بهرموری بالا، کشت مکانیزه و... را در برمی‌گیرد. در صورتی که سناریوی دوم مشاغل سازگار و مکمل مشاغل کنونی را در بر خواهد گرفت. مانند توسعه و نوآوری در

جدول ۵. سناریوی دوم: مشاغل سازگار با طبیعت.

توصیفگر	مؤلفه کیفی
وجود اراضی کشاورزی	حفظ پهنه‌های کشاورزی، بکاری گیری اراضی کشاورزی رها شده در تولید. یا احیای اراضی بایر
تراکم جمعیت	کاهش جمعیت بومی روستایی در طولانی مدت
منابع طبیعی، کشاورزی	آسیب به منابع طبیعی و کشاورزی به منظور کسب درآمد
تعاونی‌های روستایی	ادامه روند فعلی فعالیت تعاونی‌های روستایی
الگوی کشت	ادامه الگوی کشت بدون برنامه و استفاده صرف اقتصادی از منابع
فرسایش زمین	برنامه‌ریزی مقطعی و موضعی در حفاظت از خاک حاصلخیز
آبخیزداری	تکیه بر دانش سنتی آبخیزداری
توپوگرافی	دست کاری موردی در مورفولوژی زمین
منابع آب	استفاده پهنه از منابع آبی روزمینی و زیرزمینی (رودخانه‌ها، چشمه‌سارها، آب بندان‌ها)
هنر صنایع دستی بومی گردشگری	رونق صنایع دستی و احیای آن به کمک دانش بومی و بهروز
توسعه شهری	الحاق روستاهای حاشیه شهر به پهنه‌های شهری
همانگی بین سازمانی	اختصاص فضا به منظور شکل‌گیری خانه‌های مهارت‌آموزی در برخی از روستاها و به‌صورت موردی
سازگاری مشاغل با محیط‌زیست	رواج مشاغل وابسته به منابع طبیعی با آلودگی کمتر
مدیریت	ثبات وضع موجود و ادامه اجرای قوانین تصویب‌شده در مورد امور اقتصاد روستایی
طرح فرادست	تدوین طرح‌های مختص اشتغال‌زایی و حفظ منابع طبیعی منطقه مورد مطالعه به‌صورت مشارکتی
تسهیلگران	تمرکز تسهیلگران برای ایجاد اشتغال پایدار در روستاهای منطقه مورد مطالعه
اینترنت	گسترش شبکه‌های اینترنتی و دسترسی حداکثری پهنای باند در روستاها
الگوی کارآفرینی	ادامه الگوهای رایج در کارآفرینی
بازار و دسترسی	افزایش کیفیت راه و حمل‌ونقل و دسترسی آسان به شبکه‌های بازار فرامنطقه‌ای و توسعه بازاریابی شبکه‌ای
سرمایه‌گذاری	ایجاد زمینه برای سرمایه‌گذاری توسط افراد و سازمان‌ها به‌صورت موردی و خاص
قیمت تضمینی	ثبات و پایداری روند فعلی در ارتباط با قیمت محصولات روستایی
دانش فنی	گسترش دانش فنی و ابزار برای برخی از محصولات خاص به‌صورت موردی
نوآوری	تولید محصولات کشاورزی با توجه به روش‌های معمول

سناریوی سوم:

ایجاد آلودگی، اتلاف و رهاسازی اراضی کشاورزی، تغییرات کاربری ناسازگار با محیط و تغییر ماهیتی در روستاها خواهد شد. در این سناریو روستاها بیشتر به سمت صنعتی شدن پیش خواهند رفت و در طولانی‌مدت به حاشیه شهرها اضافه خواهند شد. **جدول شماره ۶** مؤلفه‌های کیفی این سناریو را به‌طور کامل نشان می‌دهد.

سناریوی سوم با عنوان «مشاغل ناسازگار با محیط طبیعی» ضعیف‌ترین خط‌مشی‌ها را در پیش دارد (جدول شماره ۶). در صورت تحقق این سناریو منابع طبیعی وخیم‌ترین حالت ممکن را خواهند داشت. مشاغل موردنظر این سناریو، مشاغل صنعتی و ناسازگار با محیط است که علاوه بر تخریب منابع طبیعی باعث

جدول ۶. سناریوی سوم: مشاغل ناسازگار با طبیعت.

توصیفگر	مؤلفه کیفی
وجود اراضی کشاورزی	اتلاف و رهاسازی زمین‌های مستعد کشاورزی
تراکم جمعیت	خالی شدن روستاها از ساکنین بومی و گسترش حاشیه‌نشینی اطراف شهر، ورود افراد غیربومی
منابع طبیعی، کشاورزی	آسیب به منابع طبیعی و کشاورزی به منظور کسب درآمد
تعاونی‌های روستایی	انحلال تعاونی‌های روستایی، کم‌رنگ شدن مشارکت روستاییان در تولید و افزایش تصدی‌گری گروه‌های دولتی و خصوصی بیرونی
الگوی کشت	ادامه الگوی کشت بدون برنامه و استفاده صرف اقتصادی از منابع
فرسایش زمین	فرسایش زمین به دلیل تخریب پوشش گیاهی و آب شویی
آبخیزداری	عدم کاربست شیوه‌های مناسب آبخیزداری
توپوگرافی	از بین رفتن ناهمواری‌های طبیعی
منابع آب	آلودگی و اتلاف منابع آبی
هنر صنایع‌دستی بومی گردشگری	از بین رفتن مهارت‌ها و اشتغال بومی (بامبو بافی، حصیربافی و ...)
توسعه شهری	تبدیل فزاینده‌ی روستاهای بزرگ به شهر و گسترش حاشیه‌نشینی
هماهنگی بین سازمانی	عدم توافق بین دستگاه‌های دولتی جهت در اختیار نهادن فضای موردنیاز خانه‌های مهارت‌آموزی
سازگاری مشاغل با محیط‌زیست	رواج مشاغل ناسازگار با محیط‌زیست (مثل صنایع آلاینده، واسطه‌گری، قاچاق چوب و ...)
مدیریت	ثبات وضع موجود و ادامه‌ی اجرای قوانین تصویب‌شده در مورد امور اقتصاد روستایی
طرح فرادست	تمرکز صرف طرح‌ها به امور اقتصادی و عدم توجه همه‌جانبه، کلی‌نگری طرح‌ها و تدوین نسخه‌های واحد در سطح مرکز
تسهیلگران	عدم وجود تسهیلگران لازم برای راه‌اندازی اشتغال سازگار با منابع طبیعی در روستا
اینترنت	گسترش شبکه اینترنتی در مراکز برخی از روستاها و به‌صورت موردی
الگوی کارآفرینی	تغییر الگوی رایج و شکل‌گیری الگوهایی در تضاد با منابع طبیعی منطقه
بازار و دسترسی	افزایش کیفیت راه و حمل‌ونقل و دسترسی آسان به شبکه‌های بازار فرامنطقه‌ای و توسعه بازاریابی شبکه‌ای
سرمایه‌گذاری	عدم وجود شرایط مناسب برای سرمایه‌گذاری فعالیت‌های خرد و جذب سرمایه برای فعالیت‌های صنعتی و ناسازگار
قیمت تضمینی	ثبات و پایداری روند فعلی در ارتباط با قیمت محصولات روستایی
دانش فنی	گسترش دانش فنی و ابزار برای برخی از محصولات خاص به‌صورت موردی
نوآوری	تولید محصولات ناسازگار با محیط طبیعی روستا

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر از لحاظ نتایج به‌دست آمده، همسو با پژوهش‌های ابراهیم‌زاده آسمین، ابراهیم‌زاده و پایدار (۲۰۱۹)، علوی‌زاده (۲۰۱۷)، قاسمی اردهایی و همکاران (۲۰۱۷)، حسام و همکاران (۲۰۱۶)، سیدعلی‌پور و همکاران (۲۰۱۶)، سجاسی قیداری و همکاران (۲۰۱۷)، ولانی و همکاران (۲۰۱۵)، افشاری آزاد، عثمانی و پیری (۲۰۱۴)، داس^۶ (۲۰۱۴)، پتل و چووا (۲۰۱۳) بوده و از لحاظ روش و انجام پژوهش متفاوت است. پس از بررسی متغیرهای تأثیرگذار و هدف، در تحقق اهداف اشتغال‌زایی روستایی، به بررسی و ترکیب متغیرها برای رسیدن به محتمل‌ترین سناریوهای اشتغال‌زایی در مناطق روستایی پرداخته شد. در این راستا با استفاده از نرم‌افزار سناریو ویزارد تمامی حالت‌های محتمل بررسی شده و در نهایت سه سناریو که نزدیک‌ترین انطباق با واقعیت را داشته‌اند برگزیده شده است. با توجه به بررسی توصیفگرها و مؤلفه‌های اصلی در هر کدام از سناریوهای تدوین‌شده، مشخص است که سناریوی دوم یعنی «اشتغال‌زایی سازگار با محیط طبیعی» بهترین سناریو برای این منطقه بوده و با توجه به وضعیت موجود متغیرهای مهم در این ناحیه و همچنین وجود منابع غنی کشاورزی، منابع طبیعی به منظور رونق انواع گردشگری و همچنین وجود صنایع دستی بومی می‌توان توسعه انواع کسب‌وکارهای کارگاهی سازگار با محیط را در این منطقه داشت. این خط‌مشی علاوه بر فواید بی‌شمار اقتصادی می‌تواند از جنبه‌های فرهنگی، کالبدی، جمعیتی و همچنین در راستای حفظ محیط‌زیست منطقه خط‌مشی مناسب و سازگاری باشد.

در این راستا سناریوهای به‌دست‌آمده به ترتیب اولویت اجرایی و تطابق با منطقه مورد مطالعه به شرح زیر است:

وضعیت مطلوب: اشتغال‌زایی سازگار با محیط طبیعی

وضعیت میانه: اشتغال‌زایی متجانس با محیط طبیعی

وضعیت نامطلوب: اشتغال‌زایی ناسازگار با محیط طبیعی

در این راستا وظایف خانه‌های مهارت‌آموزی به منظور تسهیل روند خط‌مشی عنوان شده به شرح زیر است:

• بررسی ایده‌ها و فعالیت‌ها در خصوص سازگاری با محیط طبیعی

• اطمینان از سازگاری فعالیت با محیط طبیعی و اقتصادی-اجتماعی روستا

• برگزاری دوره‌های آموزش و مهارت‌آموزی در خصوص فعالیت‌های جدید در سطح روستا

• تحقیق در خصوص نیازهای روز بازار بر پایه محصولات غالب روستا

• حمایت از فعالیت‌های کارآفرینان، صاحبان کسب‌وکار و مشاغل خانگی در سطح هر روستا

• هدایت و مشاوره شغلی کارآفرینان و تحقیق در خصوص چگونگی عرضه نوآور محصولات روستا

• هدایت و جذب سرمایه‌گذاران درونی و بیرونی (داخل روستا و بیرون از روستا) به منظور حمایت از ایده‌های تولیدی

• تشکیل صندوق مالی به کمک روستاییان و انجمن‌های مردم‌نهاد و خصوصاً خیرین، نخبگان روستا

• آموزش در راستای انواع بازاریابی‌های روز و همچنین تلاش در جهت معرفی محصولات به بیرون منطقه

• برگزاری جشنواره‌های فرامنطقه‌ای و جذب بازار

• تسهیل روند اداری و قانونی در جهت شروع و یا توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه و نوآور

• نظارت بر انجام طرح‌های در حال اجرا تا زمانی که به سوددهی برسند

• کمک به جذب فناوری و تکنولوژی و همچنین آموزش آن‌ها به نیروی کار

• ارائه مشاوره در خصوص رقابت‌پذیری هر چه بیشتر محصولات

• ارتباط مؤثر با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط در بخش‌های خدماتی استان از جمله دانشگاه‌ها، مراکز رشد و مؤسسات پژوهشی

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح: آینده‌نگاری توسعه اشتغال پایدار روستایی به وسیله ایجاد خانه‌های مهارت‌آموزی با حفظ منابع طبیعی با حمایت مالی اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان گیلان است.

References

- Afshari Azad, S., Osmani, A., Piri, S. (2014). Sustainable Development and Employment in Rural Tourism: A Case Study of Palangan Fisheries, *Tourism Space Quarterly, Tourism Space Quarterly, Third, Num 10*, Pp 121-146.(Persian)
- Alavizadeh, S.M.M. (2017). Entrepreneurship and its role in sustainable rural development Case study: Ilam Province, *Ilam Culture Quarterly, Vol 18, Num 56 and 57*, Pp 154-170.(Persian)
- Archibong, C.A. (2004). Technology, infrastructure and entrepreneurship: Role of the.
- Azkiya, M. (2008). Introduction to the Sociology of Rural Development, Tehran: Information Publishing.(Persian)
- Das, D. C. (2014). Prospects and challenges of rural entrepreneurship development in NER-A study, *International Journal of Humanities & Science Studies, Vol1, Issue 3*, Pp 178-182.
- Ebrahimzadeh Asmin, H., Ebrahimzadeh, I., & Paidar, A. (2019). [Planning for Sustainable Rural Livelihoods Using the PRA Approach Based on Seven Capital Model (Case Study: Baghdan Village in Nikshahr County) (Persian)]. *Journal of Rural Research, 10(3)*, Pp 508-525.(Persian) 10.22059/JRUR.2019.276810.1334
- Faraji Rad, Kh., Kazemian, Gh.R. (2012). Local and Regional Development from the Perspective of Institutional Approach, Tehran, Jihad Daneshgahi Publications.(Persian)
- Ghadiri Masoum, M., Gholami, A., Mohammadzadeh Larjani, F., Rezaei, H. (2017). Entrepreneurship development model in rural areas of Khoy county with an interpretive structure modeling approach, *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Year 6, No. 3*, Pp. 139-164.(Persian)
- Ghasemi Ardehi, A., Nobakht, R., Rostami, N. (2017). Youth retention, entrepreneurship and sustainable employment in rural areas of Ahar County. *Journal of Rural Development* HYPERLINK "
- Hafeznia, M. (2010). Introduction to Research Methodology in Humanities, Samt Publications.
- Hesam, M., Rezvani, M.R., Faraji Sabksar, H.A., & Bastani, S., (2016). Assessing the status of tourism entrepreneurship development in rural areas (Case study: villages of Larjani district of Amol city), *Human Geography Research, Vol 48, Num 4*, Pp 616-603.(Persian)
- Heidari, A.A. (2017). The Impact of Tourism Marketing on the Development of Rural Entrepreneurship in the Rijab Region of Kermanshah Province, M.Sc. Thesis in Public Sector Entrepreneurship, Supervisors: Seyed Aligholi Roshan, Nader Naderi.(Persian)
- Huggins, R., & Thompson, P. (2015). 'Entrepreneurship, innovation and regional growth: a network theory', *Small Business Economics, 41 (5)*, 103-128
- Imani, B., Momeni, A. (2018). Futurism of Sustainable Rural Development, The First National Conference on Strategic Futur-
- ism in the Field of Geographical Sciences and Regional Urban Studies, Num, Pp 59-68.(Persian)
- Jessie P.H., Poon., Diep T. Thai., Deborah Naybor. (2012). Social capital and female entrepreneurship in rural regions: Evidence from Vietnam, *Applied Geography, Vol 35, Issues 1-2, November*, Pp 308-315.
- Kazemian, Gh., Faraji Rad, Kh., Rokn al-Din Eftekhari, A., Portaheri, M. (2013). The Relationship between Institutional Capacity and Sustainable Development of Case Study Areas: Buchan and Urmia, *International Quarterly Journal of the Association Geography of Iran, New Era, Eleventh Year, Num. 38*, Pp 153-173.(Persian)
- Mollashahi, Gh. A., Mollashahi, H.A. (2013). The role of technical and vocational education in rural development, *Journal of Labor and Society, Num. 159*, Pp 51-56.(Persian)
- Mulla Shahi, G A., Peyman, V., Soltani, M., & Kheiri Nataj Firouzjah, M. (2012). Importance and role of small rural industries in sustainable employment, National Conference on Rural Development, Rasht,, HYPERLINK "
- Najafi Kani, A. A., Hesam, M., Ashour, H. (2015). Assessing the status of entrepreneurship development in rural areas Case: South Astarabad village in Gorgan, *Quarterly Journal of Khorasan Social Cultural Studies, Vol 11, Num 2*, Pp 51-75. (Persian)
- Patel, B., Chavda, K. (2013). Rural Entrepreneurship in India: Challenge and Problems, *International Journal of Advance Research in Computer Science Management Studies Kirit Chavda, Vol 1, Issue 2*, Pp 28-37.
- Rahmanian Kushkaki, M., Zarei, Y., & Estelaji, A. (2017). Analysis of Barriers to Home Entrepreneurship in Rural Areas with Emphasis on Resistance Economy from the Perspective of Basij Jihadist Students to Deprived Areas (Case Study: Kamfirouz County, Marvdasht County), *Residential Planning Studies Humanities, Vol 12, Num 2*, Pp 265-249.(Persian)
- Roknanddin Eftekhari, A., Sajasi Gheidari, H., Razavi, S.H. (2013). Agricultural Entrepreneurship Development Strategies in Rural Areas, Case Study: Villages of Khodabandeh County, *Village and Development, Vol 13, Num 3*. Pp. 1-29. (Persian)
- Sajasi Gheidari, H., Sadeqlou, T., Roknoddin Eftekhari, A. (2017). Analysis of the Entrepreneurial Role of Non-Agricultural Activities in Improving the Quality of Life of Villagers (Case: Shandiz Villages in Binalood County), *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Fourth Year, Num. 2*, Pp 76-55.(Persian)
- Safari Ali Akbari, M., Sadeghi, H. (2017). Analysis of the underlying factors of rural entrepreneurship (case study, Dehdez district in Izeh County), *Space Economics and Rural Development, Year Sham, Summer, No. 2*, Pp 97-118.(Persian)
- Savari, M., Mokhlesabadi Farahani, M., Mirzadeh, A.A. (2013). Entrepreneurship Development Strategies in Handicraft Cooperatives of Kurdistan Province, *Cooperatives and Agriculture, Year 2, Num 8*, Pp 1-15.(Persian)

Seyed Alipour, S.K., Paydar, A., & Sadeghi, Kh. (2016). Presenting a health model of rural livelihood improvement strategies with emphasis on sustainable security (Jazmourian CSP implementation area in the south of Kerman), *Geography and Development Quarterly*, Num. 44, Pp 64-45.(Persian).

Tatar, M., & Çelik, M. (2011). Employment-unemployment Issues and Solution Suggestions Adiyaman Example, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*. 3, Pp 1211-1226.

Urbano, D., Toledano, N., & Soriano, D. (2010). "Analyzing social entrepreneurship from an institutional perspective: Evidence from Spain". *Journal of Social Entrepreneurship*, 1(1), 54-69.

Valai, M., Abdollahi, A., Manafi Azar, R., Safari, N. (2015). Analysis of factors affecting sustainable rural development with emphasis on entrepreneurship (Case study: North Rahmetabad Rural District, Miandoab County). *Regional Planning (Marvdasht Azad University) Year 5, Autumn 2015 No. 19.*